

Několik vět ke „Strategii romské integrace do r. 2020“

Již několik měsíců je v připomínkovém řízení „Strategie romské integrace do r. 2020“, která obsahuje významná východiska i dílčí kroky ke stabilizaci života Romů v ČR. Obsáhlý materiál, čítající více jak 90 stran, by měla po celém připomínkovacím procesu schválit vláda. Bude-li dokument přijat, vzniknou vážné úkoly a závazky pro jednotlivce, municipalitu (města, obce, kraje), sociální služby i Romy samotné.

- I. **Strategické kroky pro schválení a aplikaci Strategie romské integrace do r. 2020 (určitě je obecně známo, ale pro připomenutí a pro úspěšné přijetí)**
 - a) se Strategií je zapotřebí seznámit celou komunitu, nikoli jen několik málo aktivistů – neboť, když jí nebudou rozumět a přijímat sami Romové, bude se jednat opět jen o přání bez potřebné podpory většiny Romů nerealizovatelné
 - b) strategii chybí jasnější „většinové“ a „menšinové“ zdůvodnění (proč je vůbec nutná a předkládána a proč je výhodná pro Romy a pro majoritu)
 - c) u předkládané Strategie se na první pohled jedná o poměrně komplikovaný dokument, který tvoří celá řada dílčích kroků (jistě důležitých), ovšem ve vztahu k příjemcům opatření (Romům) a následně k široké veřejnosti, chybí jasnější definování kroků
- II. **Možná rizika Strategie ve vztahu k veřejnému mínění a politické (ne)podpoře – slabé stránky**
 - d) s ohledem na stále sílící protiromskou radikalizaci většinové společnosti a to i ve skupinách intelektuálů a ve středních vrstvách, by měla či mohla Strategie uspokojivým, čitelným a pokud možno jednoduchým způsobem odpovědět na tyto otázky: - co většina (majorita) chce, kolik je na tento požadavek schopna a ochotna vynaložit energie (vč. financí) a jaký efekt, přínos pro majoritu budou tyto náklady v čase mít. Na druhou stranu je také zapotřebí jasně definovat „cíle, požadavky a nároky na Romy samotné“, to často v podobných materiálech chybí a majoritní společnost začíná odmítat tzv. pozitivní diskriminaci, neboť vytváří pocit nerovnosti a právě tento pocit „rodí“ radikální myšlenky i faktické extrémistické jednání. Další otázkou je roztržštěnost Romů – jednotlivé zájmy jsou partikulární (nesourodé), což výrazně oslabuje dynamiku procesu integrace Romů a prodlužuje dobu, čas řešení akutních potřeb romské populace, a nese sebou také negativní dopady na majoritu. Navíc má tato roztržštěnost za následek i rozpačité vnímání romských lídrů viz. často opakované věty Romů, které slychávám v Chánově u Mostu či v Janově, Duchcově a v Krupce – „a za koho mluví?“ Obecně se ví, že Romům chybí charismatický vůdce, sjednotitel, autorita – člověk, který by svým kritickým myšlením mohl napomoci k celkové změně vně tohoto etnika – proto je zapotřebí docílit alespoň názorového sjednocení u těch aktivistů a předáků, kteří částečně ovlivňují veřejný prostor a jsou slyšet i v samotné komunitě (to však Strategie neřeší)
 - e) ještě k předchozímu bodu – myslím si, že ROMSKÁ KOHEZE a jasná prohlášení představitelů romských sdružení i jednotlivců ve veřejném prostoru, budou mít pro přijetí Strategie zásadní vliv. Ale! Takové prohlášení musí obsahovat čitelnou deklaraci o tom, že si sami Romové uvědomují narůstající eskalaci napětí ve společnosti a tento vývoj chtějí zvrátit zcela konkrétními, viditelnými kroky. Zatím to totiž vypadá tak, že integrační aktivita spočívá na bedrech „neromů“. Koneckonců to bylo vidět i na samotném setkání v poslanecké sněmovně. K pouštění je diskuse o stamilionech na přestěhování vepřína v Letech a vytvoření důstojného pietního místa Romského holocaustu, když jdete Chánovem či jinými sociálně vyloučenými lokalitami a vidíte děti fetující rozpouštědla, často zanedbané a bez jakékoli perspektivy (sociální, ekonomické i lidské) a pak dospělé z té samé komunity, kterým

je stav prostředí i lidí samotných zcela jedno. Mladí, práce schopní obyvatelé těchto lokalit, žijí, přežívají zcela bezobsačně – v nevědomosti, v materiální i citové bídě, nutně přemýšlí o jiných prioritách. V budoucnu proto pietní místo v Letech rozhodně ano, ale nyní, v této vypjaté době se musí řešit problémy současné, palčivé, akutní – které metastázuji společností a které mohou mít za následek velmi tragické výústění

- f) Strategie, poměrně kvalifikovaně říká „A“, ale chybí v ní to další zásadní, to „B“. Veřejnost a myslím, že i ta odborná - by tento dokument přijala s velkou nelibostí, až snad s odporem – protože dokument nezdůraznil, nevyjasnil, nepopsal onu zamýšlenou vyváženost. Musí zaznít: *Majorita podpoří Strategii a Romové jí naplní(...)* pokud to takto nezazní, bude to myslím vážný nedostatek. Tím, že je Strategie až příliš „vstřícná“ vůči Romům, nakonec bude i nejvíce strádat. V této podobě nebude možné její faktické aplikování. Je to obdobné jako v komunitním plánování. Zadavatel (město, kraj, obec), realizátor (neziskovka, sociální služby) a klient (uživatel služby) se MUSÍ SHODNOUT. Bez respektu, spolupráce a pochopení těchto procesů to bude jen idealistická snaha o naplnění nemožného a to jsem věru spíše optimista!

III. **Dílčí opatření k průchodnosti a pochopení Strategie majoritou i Romy**

- g) Romové si musí sami nadefinovat (shodnout se), co je pro ně základní, stěžejní priorita (Je to práce? Je to vzdělávání? Je to kvalitnější bydlení? Je to sjednocení? Je to kultura? Je to zdraví? Hygiena, historie..ectr.?). Toto jasné stanovisko zde chybí. Jakoby nikdy nezaznělo. A pokud, tak je relativizováno. Nelze, není možné – zvládnout všechny zde popsané možné priority řešit najednou. Z mého pohledu je zásadní prioritou PRÁCE. Zejména romská mládež, opouštějící ZŠ, učiliště či SŠ, práci nemá. Pokračuje tak v „sociální hibernaci“ jak to vidí u svých rodičů. Vzniká velmi nebezpečná závislost na státu, na sociální podpoře – která se časem stává chronická a současnými demokratickými instrumenty „neléčitelná“. Pokud tedy „pozitivně motivovat“, tak silnou podporou majority do oblasti vzniku a udržitelnosti pracovních míst, zejména v oblasti služeb (úklid, údržba, péče o zeleň a veřejný pořádek), na práci navázat startovací byty a účinné sociální intervence nastavit tak, aby motivovaly a nikoli naopak
- h) Dialog s veřejností – dalším úskalím pro akceptaci Strategie je velmi nízká úroveň dialogu s veřejností. To, jak jsou dílčí úspěchy i neúspěchy ve spojení Romů a neromů do současné doby prezentovány – má spíše negativní efekt. Přirozeně! Veřejnost je velmi citlivá na fráze, polopravdy a nadržování (komukoli, netýká se jen Romů, ale i Židů, homosexuálů a dalších menšin). Veřejné mínění neakceptuje jakékoli formy „pozitivní i negativní(!) diskriminace, účelové manipulace“ a vystavuje tak odsouzení i ty propagátory soužití, kteří to opravdu myslí dobře viz. ministr lidská práva Dinstbier, kterému kdosi z jeho „poradců“ vnuknul myšlenku na „oddlužení Romů“. Už jenom úvaha o tomto tématu ve veřejném prostoru, vyvolala takovou vlnu nenávisti k němu, k Romům, k menšinám obecně, že bude dlouho trvat, než lidé zapomenou na tento nešťastný přehmat. A stejně výbušný je již zmiňovaný vepřín v Letech... Je proto nutné, vyvarovat se takovým krokům, které veřejné mínění není ochotno akceptovat. To však neznamená zahodit je, ale v čase ukázat všem, že směr, či Strategie, které jsou nastíněny – začínají fungovat, že dochází ke změně myšlení jak Romů samotných, tak i velké části majority. Teprve pak lze uvažovat o dalších oprávněných potřebách Romů, včetně významné společenské podpory kulturních a historických tradic romského etnika

IV. **Nekoncepční financování neziskového sektoru, nedůslednost vymahatelnosti práva = dehonestace ideálu pestrobarevné, multikulturní, občanské společnosti**

- i) Jestliže ani netušíme, nemáme spočítáno – kolik bude aplikace Strategie stát a kdo by měl být příjemcem veřejných zdrojů a zároveň GARANTEM toho, že proces, či

realizace skutečně poběží dle kroků uvedených ve Strategii, dostáváme se do podobné situace, jako žadatel o půjčku bez business plánu. Prostě mu jí banka neposkytne. Stejně neposkytne politická reprezentace – potažmo veřejnost - bianco šek na cosi, co není realisticky podloženo. Opět však nestačí mít propočítány pouze náklady, ale také výnosy(!!!). Výnos – znamená odpověď na otázku, jaký profit z takové investice bude společnost mít a nelze odpovědět běžnou kamufláží o ceně „dobrého života“. Musí jasně zaznít ZA KOLIK a CO Z TOHO a KOMU

- j) Strategie počítá se spoluprací měst a obcí, neziskového sektoru a jiných municipalit, ovšem zcela pomíjí dlouhodobou realitu. Města a obce neudělají nic víc, než co jim ukládá zákon o obcích – vše navíc stojí peníze z jejich rozpočtu. Neziskové organizace neudělají nic víc, než na co mají prostředky – více ani nemohou podle zákona o sociálních službách a nakonec – Romové bez konsensu a podpory výše jmenovaných, onen proces INTEGRACE sami nespustí, nedosáhnou toho cíle. Takže jistá „marnost“. Strategie ve formátu ve kterém jsem jí četl, postrádá další nejen legislativní, ale i sociální rámce viz. propojenost sociální podpory s dalšími sociálními službami (adiktologické, intervenční, podpůrné – terénní, aktivizační, resocializační aj.) služby, včetně zajištění dlouhodobého financování (aby byla zajištěna udržitelnost procesů)
- k) Lež či NEPRAVDA, jako nástroj svého uplatnění – podobný pocit jsem měl, když jeden řečník našeho setkání na půdě Parlamentu hovořil o znalosti prostředí vyloučených lokalit na severu Čech a Moravy. Mimo jiného zaznělo, že pro Romy není práce! Není to pravda. Práce u nás na Mostecku je plno, ale lidí – kteří by jí chtěli dělat je málo. Problém je, jak jsou nastavena pravidla úřadů práce, jakým způsobem je pojmána veřejná podpora ve vztahu ke směrnicím EU (de minimis), jak kontraproduktivně můžou působit některé statě zákoníku práce a jak jsou systémem, státem zapojovány (motivovány) organizace, které umí poskytnout uplatnění i pro Romy. Příkladem jsou organizace, které dokáží „sehnat“ práci i uživatelům drog, ovšem za nesmírného nasazení svých zaměstnanců a fakticky bez jakéhokoli přínosu pro organizace samotné... Žiji v sociálně vyloučených a ohrožených lokalitách téměř 50 let, tak vím moc dobře v čem je problém a také jak jej alespoň částečně řešit...

Na závěr - ani z daleka se nejedná o analýzu Strategie – ta by byla podstatně širší a konkrétnější. Uvažoval jsem spíše v kontextech realizovatelnosti a sociální akceptace. Jsem praktik. Denně jsem v kontaktu s cílovými skupinami ze sociálně vyloučených lokalit. Jsem si vědom toho, že některé nezbytné legislativní kroky na úrovni Vlády a Parlamentu, budou mít dopad nejen na samotné Romy, ale i na další sociálně slabé a vyloučené skupiny obyvatelstva. Praxe však ukazuje, že bez vytvoření bezpečného, ale o to víc důsledného a spravedlivého prostředí včetně elementárních jistot (právních, sociálních, pracovních aj.) se romské integrace nedočká ani většinová společnost, ani další ohrožené skupiny obyvatel v ČR. Pro nastartování integračního procesu je nezbytná podpora pracovních míst na místní úrovni a zvolení takových nástrojů politiky zaměstnanosti, které budou lidi motivovat k práci (bez studu říkám k jakékoli práci), která bude ohodnocena výrazně lépe, než nejvyšší sociální dávky... V opačném případě si v roce 2020 sedneme ke kulatému stolu a budeme počítat počty útoků na Romy a počty obětí rasové, etnické či sociální nenávisti.

Lubomír Šlapka

autor je ředitelem neziskové organizace Most k naději
e-mail: reditel@mostknadeji.cz